

Maciej Tymiński, *Partyjni agenci. Analiza instytucjonalna działalności lokalnych instancji PZPR w przemyśle (1945–1955)*, Warszawa 2011, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, s. 451.

W 2011 r. ukazała się interesująca książka historyka młodego pokolenia, Macieja Tymińskiego. Jest to praca habilitacyjna tego znanego już w polskiej historii gospodarczej badacza. W obszernej monografii autor przedmiotem swych rozważań uczynił wpływ aparatu partyjnego na funkcjonowanie polskiego przemysłu w latach 1945–1955. Dokonał gruntownej analizy zakreślonej problematyki. Przede wszystkim uwagę zwraca solidna podstawa źródłowa, na którą składają się nie tylko zasoby Archiwum Akt Nowych i Archiwum Państwowego m.st. Warszawy, ale również materiały przechowywane w Instytucie Pamięci Narodowej. Szczególnie cenne okazało się szerokie wykorzystanie w omawianej publikacji dokumentów wytworzonych przez aparat bezpieczeństwa. Dziś już nie ma wątpliwości, jak cennym źródłem są one dla poznania społecznych postaw oraz obserwowanych w PRL procesów gospodarczych. Trzeba jeszcze podkreślić, że monografia Macieja Tymińskiego

wyróżnia się w polskiej historiografii odnoszącej się do problematyki gospodarczej PRL także i tym, że autor z jednej strony rozważa badany problem od strony teorii ekonomii, z drugiej zaś, uważnie mu się przygląda od strony faktograficznej.

Autor popisał się nie tylko doskonałą znajomością źródeł. To samo można powiedzieć o jego znakomitej orientacji w literaturze, nie tylko w języku polskim. Szeroko uwzględnione zostały w publikacji prace autorów zagranicznych. Dzięki znajomości dorobku ekonomistów, historyków, socjologów, psychologów społecznych i politologów autor mógł wybraną problematykę przestudiować w sposób gwarantujący rozległe spojrzenie interdyscyplinarne.

Opisywana monografia składa się z dziesięciu rozdziałów. Pierwsze trzy mają charakter wprowadzenia do badanej problematyki. Autor opiera się w nich zwłaszcza na wykorzystanej literaturze, szczególnie proponującej ujęcia modelowe, prezentującej i rozwijającej teorie funkcjonujące w ekonomii.

Bardzo interesujące w tej części pracy są refleksje Tymińskiego dotyczące stosowania w badaniach politologicznego modelu totalitaryzmu. Rozważania historyków, psychologów społecznych czy socjologów dowiodły już jednak, że model ów jest nieprawdziwy. Badania prowadzone przez Macieja Tymińskiego, poparte bogatym materiałem źródłowym, doprowadziły go do takiego samego wniosku. Jednakowoż, skoro system komunistyczny był systemem totalitarnym, nie odrzuca on definitywnie modelu totalitaryzmu, lecz postuluje uzupełnienie go o odwołania do teorii grup interesu. Ten punkt widzenia stanowi niewątpliwie istotne osiągnięcie autora.

Pozostałe rozdziały wsparte zostały głównie na źródłach. Maciej Tymiński skupia w nich uwagę zwłaszcza na funkcjonowaniu aparatu partyjnego w przemyśle PRL w latach 1945–1955.

W rozdziale czwartym autor dokonuje charakterystyki warszawskich struktur partyjnych, podejmuje próbę określenia liczebności stołecznego aparatu partyjnego, jego struktury wiekowej, wykształcenia, pochodzenia społecznego osób pracujących w Komitecie Warszawskim i komitetach dzielnicowych. Rozdział ten kończą uwagi odnoszące się do zadań i obowiązków spoczywających na partyjnych agentach. Kolejny rozdział, piąty, poświęcony został sprawom wpływu, jaki miały struktury partyjne na politykę kadrową. W rozdziale szóstym autor skupia swą uwagę na kontroli i nadzorze, jakim podlegała administracja przedsiębiorstw. W tej części pracy podkreślono również rolę kontrolną bezpieczeństwa w zakresie prowadzonego przez partię nadzoru nad przedsiębiorstwami. Rozdział siódmy traktuje o relacjach między aparatem partyjnym a Urzędem Bezpieczeństwa Publicznego w zakresie walki z nadużyciami na terenie przedsiębiorstw. Następny, ósmy rozdział poświęcono zaangażowaniu aktywu partyjnego w sprawy gospodarcze i polityczne przedsiębiorstw. Rozdziały dziewiąty i dziesiąty informują o relacjach między aparatem partyjnym a administracją przedsiębiorstw, funkcjonariuszami związków zawodowych oraz aparatu bezpieczeństwa. Znajdujemy tu też próbę określenia kosztów funkcjonowania agencji. Pracę kończy obszernie podsumowanie prezentujące zasadnicze wnioski będące wynikiem przeprowadzonych badań.

Reasumując, Maciej Tymiński zbadał problem słabości gospodarki socjalistycznej i jej przyczyny, wykorzystując teorie ekonomiczne i solidnie przeprowadzone własne badania źródłowe, mające oparcie w gruntownej kwerendzie archiwalnej. Przedstawiona publikacja jest więc ważnym osiągnięciem naukowym, które nie będzie mogło pozostać niezauważone i niewykorzystane przez innych badaczy podejmujących problematykę rozwoju gospodarki i społeczeństwa PRL.

Elżbieta Kościk